

Arbetarklassens kvinnor och kvinnorna i det undre skiktet inom mellanskikten som gränsar till arbetarklassen, är de kvinnor bland vilka de objektiva förutsättningarna för ett revolutionärt kvinnomedvetande finns. Det är dessa kvinnor som lider mest av det dubbla förtrycket: könsförtrycket och utslagningen av den låglönade arbetskraften. Dock saknas det subjektiva faktiska klassmedvetandet.

Den senaste tidens socialistiska kvinnorörelse har inte haft sitt uppsving inom arbetarklassen utan inom mellanskikten i samtliga de kapitalistiska industriländer där den sådana kvinnorörelse har uppkommit. Hur kommer det sig att de kvinnor som objektivt sett är närmast till det, och som i Sverige utgör två tredjedelar av den totala kvinnliga arbetskraften, inte har gått i spetsen för det här uppsvinget, ja - i stor utsträckning har saknats inom kvinnorörelsen?

Maria Bergom-Larsson har under de senaste åren ägnat sig åt att försöka besvara bl a de här frågorna. I sin bok »Kvinnomedvetande. Om kvinnobild, familj och klass i litteraturen» (Råben & Sjögren) har hon samlat ett antal uppsatser, analyser av bl a vilken roll arbetarklassens kvinnor spelar i konsumtionsfärens, dvs familjen och privatlivet. Som det viktigaste och mest intressanta ser jag Marias analys av skillnaden mellan det kvinnomedvetande som kan uppnås inom familjen och kombinationen av ett sådant medvetande och det sågs medvetande som en förankring i den samhälleliga produktionen kan skapa. De flesta uppsatserna illustrerar på olika sätt och ur olika synvinklar denna skillnad.

Yrkesarbetet - en bisak

Eftersom kvinnan har lärt sig att se sig själv i första hand som maka och mor, så blir hennes yrkes- och förvärsarbete endast en bisak. Även när hon arbetar utanför hemmet, så arbetar hon inte för att bli ekonomiskt oberoende utan för att få ett eget pengar eller för att höja familjens materiella standard. Den hemarbetande eller deltidssarbetaren i »produktionsfärens» arbetaren är i hög grad med om att realisera detta mervärde i skuldförhållandena. Hon är med om att förvärdla varan till pengar som sedan återinvesteras i ny produk-

»Kvinnomedvetande. Om kvinnobild, familj och klass i litteraturen» heter Maria Bergom-Larssons nya bok. Med utgångspunkt från en analys av arbetarkvinnans situation försöker Bergom-Larsson här förklara, varför den nya socialistiska kvinnorörel-

sen, som sprungit ur mellanskikten, inte mötts av något bredare gensvar bland arbetarklassens kvinnor. Boken ställer en rad viktiga problem och är ett utmärkt underlag för diskussion, menar Hjärdis Levin.

För mig framstår Maria Sandels litterära utveckling, enligt Maria Bergom-Larssons beskrivning, som en återspeglning av själva arbetarklassens utveckling från kollektivistisk och klassmedveten till privatistisk och folkhemsinriktad. Som jag ser det lades grunden till arbetarkvinnans roll som konsument i det senkapitalistiska samhället den gången arbetarrörelsen vände sina blickar mot den borgerliga familjen som ideal och började kämpa för att arbetarens lön skulle bli stor nog att försörja hustru och barn på. Då ströps den socialistiska uppfattningen att kvinnans frigörelse ligger i hennes ställning som ekonomiskt självständig varsele vid sidan av mannen i produktionen.

• Kvinnans arbete i produktionen är ofta en förlängning av det som traditionellt betraktas som hennes huvuduppgift, hemarbetet.

Kvinnans roll som buffert mellan mannen och kapitalisten upphöjdes till lag i 1920 års äktenskapslag, där hushållsarbetet erkändes som ett med mannens kontanter likvärdigt bidrag till försörjningen. En lagparagraf som är fullständigt värdelös, så länge mannen har hand om lönekuvertet och så länge hushållsarbete inte betalas: är mannen arbetslös får man inget att äta hur mycket kvinnan än städar och skurar hemmet. Genom att den här synen på kvinnan och äktenskapet segrede sopsädes samhälleliga lösningar av barnomsorg, hushållsarbete och boende under mattan.

Underlag för diskussion

Jag tycker att Maria Bergom-Larssons bok är ett mycket viktigt tillskott till kvinnolitteraturen. Den kommer med svarsalternativ på en hel del av de frågor som diskussionen under de senaste åren har kretsat omkring. De här uppsatserna borde bli bra underlag för diskussioner i studiecirklar, inte minst med kvinnor ur den äldre generationen som deltagare.

Naturligtvis kan man ställa en hel del frågor kring de här mycket intressanta teorierna. I dagarna har en undersökning av Rita Liljestrom faktiskt bekräftat sanningen i en del påståenden som görs i »Kvinnomedvetande». Kvinnorna går hem efter sitt hårda arbete som truckförare för att ta itu med hushållet, ofta medan mannen går på en fotbollsmatch eller sitter framför TV.

Film

Folkets Bio kommer senare i vår att arrangera tjeckiska filmveckor på olika håll i landet. Att spela filmer i långfilmslängd och ett antal dokumentära kortfilmer planeras att visas i Stockholm, Göteborg, Lund, Örebro, Karlstad och Umeå. Ingen av filmerna har tidigare visats i Sverige. I samband med filmveckorna kommer tre tjeckiska regissörer till Sverige för att presentera filmerna.

Samtliga filmer är från tiden efter 1968.

Tidskrifter

Chilebulletinen. Från Karibien, eller Västindien som vi brukar säga, kommer över hälften av USA:s behov av eldningolja och bensin. Här finns också mer än 20 amerikanska militärbaser. Karibien är alltid ett mycket viktigt område och USA ser varje steg mot nationell självständighet som ett allvarigt hot om en ny skubansk utveckling. Tom den socialdemokratiska regeringen på Jamaica har blivit en utmaning mot USA. Det är också Jamaica som årets första nummer av Chilebulletinen uppehåller sig vid i sin granskning av Karibien. Numret innehåller också en bakgrund till terrorism i Argentina och ett avslöjande om det omtalade fotbollskriget mellan El Salvador och Honduras. Och så finns det naturligtvis Chilematerial.

G Wh

I senaste numret av Bokenföets månadsbulletin finner man en brett upplagd presentation av författaren Per-Olov Zennström skrivet av C H Hjemansson. I övrigt innehåller numret en text om de radikala europeiska filmarbetarnas försök att organisera sitt slagkraftigt, en resension av Jan Ekercantz bok »Makten och informationen», en beskrivning av den framväxande rasismen i Storbritannien samt en presentation av det nystartade danska företaget Tideme Skriften. Därtill hittar man som vanligt ett supplement till Bokenföets fantastiska lägerkatalog - vinterns nyinkomna litteratur. Prenumeration: 25 kronor för tio nummer per pg 63 86 61-9.

SEO

Miljötidningen. Miljöförbundet, som bildades förra året av landets mest aktiva miljö- och energigrupper, breddar ytterligare sin verksamhet. I dagarna har förbundets tidskrift Miljötidningen utkommit med sitt första nummer. Utgåvan omspanner ett vitt fält. Några av rubrikerna: Ska mynnsmarkerna offras för industrins vinster? Lyckat experiment med nollenergilös, La Hague: Arbetarna får betala med minskad säkerhet. Svensk kärnkraft - stora arbetsmiljöproblem. Förutom barnsida och kåseri finns också rapporter från de olika gruppernas verksamhetsfält.

Miljötidningen stöder man bäst genom att prenumerera. Årets åtta nummer kostar 32 kr, som ska sättas in på postgiro nr 14 57 85-2.

P R

Teater

Brända Tomten. 6 mars är det premiär för en revy, som några fria grupper i Umeå spelar på restaurang Krogen i förorten Ålidhem i staden. Brända Tomten heter revyn - namnet anspelar på Umeås stadsbrand 1888 - som ska bli en två timmar lång nummersrevy med sketcher, sång, dans och musik. Revyn knyter an till förhållanden i Umeå men är annars ingen utpräglat lokalrevy. Målsättningen är att grava lite djupare i samhällsförhållandena än vad som är vanligt i den här typen av underhållning. Medverkande är bl a Ögonblicksteatern, medlemmar ur musikgruppen Grupptryck och ur dansgruppen Egna Ben.

Hur formaras kvinnors medvetande?

tion. Arbetarklassens kvinna är i högre grad än mannen i samma klass konsument.

Hushållsarbetet

Vi får ofta höra att kvinnor är konservativa, men inte så ofta varför de är det. Varför ställer kvinnor upp på strejkbryteri, varför går de inte med i facket? Det är deras roll i det kapitalistiska systemet som gör sådant möjligt. Kvinnor är inte relaterade i första hand till kampen på arbetsmarknaden utan till de män som de lever tillsammans med och till de barn som de har personligt ansvar för. Kvinnornas uppgift är att se till att det finns mat på bordet. När pengarna inte räcker till är det lätt att se den individuella mannen som boven i dramat. Kvinnan upplever i familjen det patriarkala könsförtrycket på nära håll men ser inte det kapitalistiska. Medvetenheten om det patriarkala könsförtrycket ricker inte för ett revolutionärt medvetande.

I en annan uppsats riktar Maria våra ögon på vad hushållsarbetet är

för något: ett för det kapitalistiska systemet nödvändigt arbete som består i att underhålla och återskapa arbetskraften åt detta system, men som utförs oavlönat och isolerat. Genom att detta arbete inte står i direkt förhållande till kapitalisten utan uppträder via mannen/arbetaren/höntagaren, så har kapitalisten inget intresse av att utveckla och förbättra hushållsarbetets produktivitet. Kvinnan blir på så sätt en buffert mellan mannen och kapitalisten.

Hushållsarbetet är en för kapitalproduktion nödvändig faktor, men räknas inte in i den. Kvinnan i »hemfärens» lever och arbetar i förkapitalistiska, närmast feudala förhållanden, medan hon betjänar och stöder ett senkapitalistiskt system. Genom sin ställning i produktionsförhållandena är hon inte passiv, som vi gärna tror, utan utgör faktiskt en konservativ kilt riktad rakt in i arbetarklassen, säger Maria Bergom-Larsson. Liket de flesta småborgerliga grupper värnar och försvarar hemmafamilierna som

egen position och inoktrinerar barnen för klassanslutningen.

Några arbetarförfattare

Maria Bergom-Larsson har också analyserat några författarinnors olika verk bl a Maria Sandel, Moa Martinson och Marit Paulsen. Hon visar hur Maria Sandels författarskap förvandlades från att ha varit kollektivistiskt och klassmedvetet till att handla om individuell frigörelse. I sina tidiga romaner framställde Maria Sandel kvinnan som både kvinna och arbetare.

Senare först och främst som natursvarare, vars moderliga funktioner är de absolut viktigaste. Syftet om dessa döms hon-sköningslöst. Maria Sandels litterära utveckling betecknar en utveckling i den borgerliga offentligheten, säger Maria Bergom-Larsson. Därmed kapades hennes rötter till arbetarklassen. Det var också denna

HJÖRDIS LEVIN